

Dunkers kyrka

Dunkers kyrka 1:1, Dunkers socken, Flens kommun,
Strängnäs stift, Södermanlands län

Antikvarisk medverkan
Utvändig restaurering, schaktövervakning samt
invändiga arbeten

Dag Forssblad

Dunkers kyrka

Dunkers kyrka 1:1, Dunkers socken, Flens kommun,
Strängnäs stift, Södermanlands län

Antikvarisk medverkan

Utvändig restaurering, schaktövervakning samt
invändiga arbeten

Dag Forssblad

© 2011 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & Utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@dll.se
www.sorlandsmuseum.se

Författare: Dag Forssblad, antikvarie
Omslagsbild: Dunkers kyrka från nordväst (Slm D11-170).
Foto, där ej annat anges: Dag Forssblad, Sörmlands museum
Diarienummer: KN-KUS08-094

Allmänt kartmaterial: ©Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/01672

Nyköping 2011

Innehåll

INLEDNING	5
Antikvarisk medverkan	5
Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Beskrivning av byggnaden	6
Historik med relevans för ärendet	7
KULTURHISTORISKA VÄRDEN	9
MARKARBETEN	11
Utförda åtgärder	11
Antikvariska iakttagelser	11
Avvikelser från underlaget	12
UTVÄNDIG RESTAURERING	13
Utseende före restaureringen	13
Utförda åtgärder	13
Antikvariska iakttagelser	15
Avvikelser från underlaget	15
INVÄNDIGA ÅTGÄRDER	17
Nytt lös och fast inredning	17
Förändringar i sakristian	18
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER	19
Markarbeten	19
Utvändig restaurering	19
Invändiga åtgärder	19
KÄLLFÖRTECKNING	21
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	23
Bilagor	

1. Markrelations- och åtgärdsritning. Norman Arkitektkontor AB.

1 Låget för Dunkers kyrka nordost om Malmköping är markerat med en röd cirkel.

INLEDNING

Rapporten presenterar de utvändiga arbeten som har utförts med antikvarisk medverkan vid Dunkers kyrka under år 2009. I rapporten redovisas även en del invändiga åtgärder som har utförts framför allt under perioden 2005-2009 i huvudsak utan antikvarisk medverkan.

Under perioden januari-mars 2009 utfördes markarbeten i form av schaktning för och nedläggning av ny dränerings- och dagvattenledning runt hela kyrkobyggnaden. Markarbetet utfördes i enlighet med en teknisk beskrivning upprättad av arkitekt Björn Norman, daterad 2008-10-20.

Dunkers kyrkas exteriör restaurerades under perioden juni-oktober 2009. Restaureringen utfördes i enlighet med ett förfrågningsunderlag upprättat av arkitekt Björn Norman, daterat den 6 april 2009.

I rapporten presenteras ett urval av de arbeten som har utförts. I övrigt hänvisas till underlagsmaterial, slutbesiktningsprotokoll samt arbets- och relationshandlingar.

Antikvarisk medverkan

Sörmlands museum fick uppdraget att svara för antikvarisk medverkan vid arbetenas genomförande. Startmötet för restaureringen ägde rum den 22 juni 2009 och arbetet har följts upp genom fyra byggmöten, tre platsbesök och fortlöpande dialog via e-post och telefon. Arbetet slutbesiktigades den 20 oktober 2009.

Sammanfattning av utförda åtgärder

Markarbeten

Följande markarbeten utfördes inom ramen för projektet:

- Schaktning för ny dränerings- och dagvattenledning har gjorts runt hela kyrkan samt till ny samlingsbrunn och stenkista sydväst om kyrkan.
- Ny markisolering och nytt tätskikt har monterats mellan kyrkobyggnaden och anslutande massor.
- Ny dränerings- och dagvattenledning har lagts ned i schakten.

2 Dunkers kyrka från sydost efter avslutade arbeten i oktober 2009 (Slm D11-171).

3 Långhusets norra fasad i samband med återställning av mark efter montering av nya tätskikt och markisolering (SIm D11-172).

4 Pågående ställningsbyggande på kyrkans norra sida i samband med startmötet den 22 juni 2009 (SIm D11-173).

5 Kyrkans norra sida efter avslutade arbeten i oktober 2009 (SIm D11-174).

Utvändig restaurering

I samband med den utvändiga restaureringen har i huvudsak följande åtgärder utförts på kyrkan:

- Fasaderna har rengjorts, putslagats och avfärgats. Motsvarande putsarbeten utfördes även på bårhuset nordväst om kyrkan.
- Kyrkans tegeltak har lagts om.
- Några hängrännor och stuprör har nytillverkats.
- Alla plåtdetaljer och plåttäckningar har målats.
- Dörr- och fönstersnickerier har målats.
- Kyrkans tornlanternin har lagats och målats.

Invändiga åtgärder

Följande dokumenterade invändiga åtgärder har utförts mellan 2005 och 2009:

- De två främre bänkraderna i vardera bänkkvarteret, närmast koret, har tagits bort.
- Nya förvaringsutrymmen har tillskapats i vapenhuset i tornets bottenvåning.
- Ett nytt förvaringsskåp för kyrkans textilier har anskaffats och placerats på orgelläktarens norra sida.
- Ett notskåp och en ambo har anskaffats och placerats öster om det norra bänkkvarteret.
- Sakristians inredning har byggts om och förändrats.
- Mekanisk ventilation har anordnats från kulverten under kyrkorummet via sakristian.

I övrigt hänvisas till underlagsmaterial, slutbesiktningsprotokoll och relationshandling.

Beskrivning av byggnaden

Dunkers kyrka består av ett brett rektangulärt långhus, ett smalare rakt avslutat kor i öster, en sakristia i norr, och ett torn med huvudingång i väster.

Kyrkan har ett slätputsat, ljusgrått avfärgad sockelparti. Fasaderna är spritputsade med slätputsade dörr- och fönsteromfattningar, hörnkedjor och takfotslistor. De spritputsade partierna är avfärgade i ljusgult medan slätputsen är avfärgad i brutet vitt. Dörr- och fönstersnickerier är mörkbrunt målade. Långhusets och sakristians tak är belagda med enkupigt tegel. Tornstaket med sin lanternin är plåttäckt. Lanterninen är öppen och är utförd i en tidstypisk klassicistisk stil.

Invändigt är långhusets gångar och korets golv belagda med kalkstensgolv, bestående av rektangulära plattor.

Under bänkar och mot sidorna i östra delen har långhuset lackerade brädgolv. I långhusets östra del ligger gravhällar av kalksten och gjutjärn från 1600- och 1700-talet.

Väggarna är slätputsade och målade i en ljusgul kulör. En bröstningslist av trä löper utefter väggarna. I långhusets hörn och mellan fönstren är väggarna dekorerade med släta pilastrar. Pilastrarna är putsade. En putsad horisontell list delar av väggen i två fält. Ovanför listen finns putsade tavlor med bibelcitater i guldfärg. Valvpilastrar, bröstningslist, tavlor och festonger är vitmålade.

Långhuset täcks av ett flackt putsat tunnvalv med en profilerad taklist. Valvet är dekorerat med vertikala profilerade lister som i läge överensstämmer med väggarnas pilasterdekorationer. Mellan listerna finns rektangulära ramverk. Koret täcks av ett putsat, vitkalkat tunnvalv.

Historik med relevans för ärendet

Vid en omfattande ombyggnad år 1737 breddades kyrkan genom att valven och västra korsarmens nord- och sydvägg revs, så att en kvadratisk sal bildades. Kyrkan försågs med branta gavlar och ett högt valmat spånklätt tak. Fönstren gjordes likformiga och kyrkan försågs med tre nya ingångar. Byggnationen var färdig år 1740 då tornet hade byggts till full höjd och försetts med en huv.

Efter en brand år 1809 fick kyrkan sin nuvarande form. Taket förändrades då något och tornet förhöjdes samt försågs med nuvarande lanternin.

Tidigare utvändiga restaureringar

Den senaste belagda utvändiga restaureringen utfördes år 1976. Enligt det upprättade programmet för arbetet skulle i huvudsak putslagning och avfärgning med traditionella material utföras.

6 Tornlanterninen efter avslutade arbeten i oktober 2009 (Slm D11-175).

7 Dunkers kyrka från öster vid slutbesiktningen den 20 oktober 2009 (Slm D11-176).

8 Huvudingången i tornets västra fasad (Slm D11-177).

KULTURHISTORISKA VÄRDEN

Dunkers kyrka är en enskeppig kyrka som avslutas av ett smalare kor i öster och ett klassicistiskt torn i väster. Delar av långhusets murverk är från 1200-talet. Tornets nedre del och sakristian i norr är från senare delen av medeltiden.

Exteriören är föga förändrad sedan uppbyggnaden efter branden år 1809. Kyrkans exteriör går i empirestil genom tornets strama utformning med låg lanternin och det låga sadeltaket.

Även det stora ljusa kyrkorummet domineras av den renovering som utfördes efter branden och präglas av klassicism. Interiören har dock förändrats något i samband med restaureringarna år 1860 av arkitekt Thor Medelplan och 1912 av arkitekt Agi Lindegren, vilka därmed satte sin prägel på kyrkorummet. Thor Medelplans tillskott i form av predikstol, orgelläktare och altarpupp är alla utförda i samma klassiska arkitekturstil och smälter väl in i kyrkorummet. Altarpuppen är framträdande i kyrkan, med altartavlan från 1912.

9 Dunkers kyrka från sydost (Slm D11-178).

10 Kyrkorummet präglas framför allt av de två restaureringar som utfördes år 1860 respektive år 1912. Foto: Eva Wockatz, Sörmlands museum (Slm D11-179).

11 Schaktet utmed tornets norra fasad med utskjutande grundstenar synliga vid hörnet mot långhuset (Slm D11-180).

12 Schakt i anslutning till tornets sydvästra hörn i februari 2009. Stenpackningarna vid tornets sydvästra hörn samt längs med västra fasaden tolkades som hörande till tornets grundläggning (Slm D11-181).

MARKARBETEN

Utförda åtgärder

Ny dränerings- och dagvattenledning

Omfattning och utförande av den nya dränerings- och dagvattenanläggning framgår av de arbetshandlingar som låg till grund för arbetet, se underlagsmaterialet. Arbetshandlingens markrelationsritning och åtgärdsritning är bilagd rapporten, se bilaga 1.

Flytt av minneslund

Minneslunden vid Dunkers kyrka anlades invid korets södra fasad år 1990. Den senaste gravsättningen genomfördes år 2007. Utförda schaktningsarbeten berörde minneslundens jordningsyta. Församlingen erhöll därför tillstånd att avsluta befintlig minneslund och till att anlägga en ny minneslund i slutningen sydväst om kyrkan.

Minneslunden avslutades vid en enkel ceremoni då en handfull jord togs upp från jordningsytan och fördes bort till och grävdes ned i den nyanlagda minneslunden.

Minnesstenen vid den avslutade minneslunden har fått stå kvar. Växter samt plats för blommor och ljus togs bort.

Antikvariska iakttagelser

Schaktet utmed tornets södra fasad var ca 1,3 m brett och 0,9 m djupt. I schaktet gjordes inga iakttagelser av större antikvariskt värde. Ingen grundläggning kunde iakttas, undantaget den vid tornets sydvästra hörn.

Vid den tidigare sydportalen på tornets södra sida fanns inga indikationer på att marknivån tidigare skulle ha varit mycket lägre än idag. Kyrkan hade vid sydportalen en relativt slät stenmur som gick ned omkring 0,5 m under nuvarande marknivå. I portalen iakttogs en relativt stor och slät sten ca 0,1 m under nuvarande marknivå. Stenen kan möjligen har utgjort portalens insteg.

Schaktet utmed tornets norra fasad var ca 1,0 m brett och 0,5-0,7 m djupt. Fasaden uppvisade en likadan slät stenmur som på södra sidan, till ca 0,5-0,6 m under dagens marknivå. På denna sida fanns bevarade putsrester på den släta muren. Detta skulle kunna tolkas som om den iakttagna släta muren vid något tillfälle har varit en putsad dagermur.

13 Återställt schakt längs med långhusets södra fasad i januari 2009 (Slm D11-182).

14 Platsen för kyrkans minneslund söder om koret 1990-2009 (Slm D11-183).

15 Platsen för den nyanlagda minneslunden sydväst om kyrkan (Slm D11-184).

16 Markisoleringskivor och täckande duk monterade på sakristians norra fasad (Slm D11-185).

Denna tolkning förstärktes av att den släta muren vilade på en utskjutande grundmur på den norra sidan. Grundmuren sköt ut ca 0,2-0,3 m från fasadliv och var lagd av relativt stora stenar, ca 0,6 x 0,4 x 0,3 m (l x b x h) som störst. Hela schaktbotten täcktes av stora stenar som troligen utgjorde del av en grundläggning/markförstärkning.

I anslutning till tornets sydvästra hörn påträffades en kraftig stenpackning som var utförd av stora kallmurade naturstenar, ca 1,1 x 1,0 x 0,4 m (l x b x h) som störst. En motsvarande stenpackning iakttoogs vid tornets nordvästra hörn.

Längs med tornets västra fasad påträffades en kompakt stenläggning omedelbart under mark, svagt sluttande åt väster. Ett sökschakt visade att stenläggningen sträckte sig mer än 2,2 m ut från tornets fasad.

Såväl stenpackning som stenläggning bedömdes höra till tornets grundläggning och/eller förstärkning av marken närmast tornet. Efter kontakt med arkitekt Björn Norman togs beslutet att avstå schaktning utmed tornets västra fasad för att inte riskera att göra åverkan på tornets grundläggning.

Avvikelser från underlaget

I enlighet med villkor 4 i Länsstyrelsens beslut kunde schaktövervakningen ske genom kontroll av öppnade schakt. Vid startmötet den 7 januari 2009 gjordes en muntlig överenskommelse med entreprenören för markarbetena att antikvarisk konsult skulle kontaktas när schakten var öppnade för kontroll.

Vid den antikvariska konsultens besök på plats den 27 januari 2009 var samtliga schakt grävda och till stor del återställda, undantaget kring tornet och vid minneslunden. Huvuddelen av schakten kunde därför inte kontrolleras.

Utförandet på grundmurarnas fuktskydd ändrades under projektets gång i samråd med arkitekt Björn Norman. Närmast grundmuren monterades markisoleringskivor av stenull med luftspaltbildande platonmattor som tätskikt. I ovkant täcktes isoleringen med en "GoreTex"-duk.

Vidare ersattes gräsbevuxna ytor närmast kyrkobyggnaden med grusade gångar.

17 Pågående återställning vid sakristians nordöstra hörn (Slm D11-186).

UTVÄNDIG RESTAURERING

Utseende före restaureringen

På kyrkans sockel breddade putsskiktet ut nära marknivå. Detta visade att man vid den senaste fasadrestaureringen inte schaktat inför putsarbetet utan avslutat mot mark.

På kyrkans fasader hade tidigare lagade stomsprickor återkommit. Putsskador och bompartier förekom generellt på fasaderna, men putsen var i det stora hela i gott skick.

Avfärgningen var allmänt nedsmutsad, algbevuxen och urlakad.

Utförda åtgärder

Fasader

Befintliga sprickor högs upp och sockelputsen avlägsnades i sin helhet. Fasaderna tvättades sedan med hetvatten och borste.

Upphuggna sprickor lagades med hydrauliskt kalkbruk. Grundning utfördes med hydrauliskt kalkbruk medan grov- och ytputs utfördes med kalkbruk. Allt putsbruk var av fabrikat Finja.

Sockeln avfärgades i en varmgrå kulör, NCS S 3502-Y, pigmenterad med grön umbra. Fasadernas spritputsade partier avfärgades i ljust gult, kulör 92:5 (Kalkfärg 90), pigmenterad med ljusocker. De slätputsade partierna avfärgades i brutet vitt, kulör 94:1 (Kalkfärg 90), pigmenterad med guldocker.

Dörr- och fönstersnickerier

Dörr- och fönstersnickerier målades med linoljefärg, fabrikat Wibo, i kulör 2A-100 enligt RAÄ:s linoljefärgsprovssamling, pigmenterad med bränd umbra.

Tegeltak

Befintligt taktegel, strö- och bärläkt samt underliggande träfiberskiva demonterades. På befintlig lockpanel monterades ny hård träfiberskiva, 4 mm tjock, och utanpå denna ny strö- och bärläkt.

Efter demontering och rengöring av takteglet visade sig ett stort antal pannor vara i dåligt skick. Detta resulterade

18 Hörnet mellan sakristian och långhuset uppvisade kraftiga fuktskador orsakade av takavvattningen före restaureringen (Slm D11-187).

19 Tornet och tornlanterningen före restaureringen (Slm D11-188).

20 Kompletterande trälagningar på ett av lanterninens kapitäl. Foto: Karl Anderberg, Sörmlands museum (Slm D11-189).

21 Lanterninens nya färgsättning framhäver dess arkitektoniska uppbyggnad (Slm D11-190).

i att gammalt tegel endast kunde återläggas på sakristians takfall. Övriga takfall täcktes med nytt taktegel.

Tornets lanternin

Lanterninen visade sig vara i avsevärt sämre skick än vad som kunde avgöras från mark. Framförallt horisontella lister uppvisade rötskador. Listerna byttes och kompletterades efter behov. Horisontella lister kompletterades med droppbleck som anslöts till fasaden med spår. Skador i ytor lagades med trä.

Luckan upp till lanterninens vind visade sig vara fastspikad. I samband med restaureringen försågs luckan med klinka och lås för att underlätta besiktning av vinden.

Lanterninen var före restaureringen målad vit lika hörnkedjor och fönsteromfattningar på kyrkans fasader. Färgsättningen förtog upplevelsen av lanterninens arkitektoniska uppbyggnad med pilastrar med bas och kapitäl som bär upp en balk.

I avsikt att lyfta fram lanterninen beslutades att pilastrar med bas och kapitäl samt balk skulle målas vita och att fyllningen fram till de rundbågiga öppningarna skulle målas gula.

Samtliga utvändiga trätytor målades med linoljefärg, fabrikat Wibbo, vita partier i kulör NCS S 1002-Y och gula partier i kulör NCS S 1020-Y20R. Lanterninens insidor, väggar och tak, ommålades med en slamfärg i mörkbrun kulör.

Plåtarbeten

På långhuset, koret och sakristian behölls befintliga hängrännor och stuprör. Mellan koret och sakristian på kyrkans östra fasad uppsattes ett nytt stuprör i utförande lika befintliga stuprör. På tornet ersattes befintlig hängränna och stuprör med nya. Tornets stuprör målades i fasadfärg, övriga stuprör behöll sin svarta kulör.

Tornets plåttak och tornlanterninens spira målades och spirans klot av handknackad kopparplåt belades med bladguld. Korset på huven över koret var utfört av kopparrör och dess klot av tryckvalspressad kopparplåt. Korset målades svart och kloten belades med bladguld.

Alla övriga målade plådetaljer och plåtavtäckningar har setts över och målats.

Antikvariska iakttagelser

Fasader

Vid långhusets sydöstra hörn påträffades i samband med nedhuggning av tidigare sockelputs en återanvänd, inmurad gravsten med följande inskription vänd in mot muren: *Anno 1733 ALS*. I samband med lagningsarbetet murades gravstenen fast i samma läge som tidigare.

Vid demontering av tassar/konsoler vid tornets takfot visade sig takfoten vara avfärgad under/bakom konsolerna. Detta tolkades som om konsolerna inte fanns med i tornets ursprungliga gestaltning utan att de har tillkommit vid ett senare tillfälle. En av konsolerna visade sig även vara utförd av betong.

Tornets lanternin

I samband med arbetet på lanterninens vind iaktogs en inskription som angav att ställningar hade byggts 1985. Yttertakspanelen var relativt ny liksom förstärkningar av takstolar och bärlinor. Det övre takfallet visade sig även vara belagt med plastisolbelagd stålplåt. Relativt omfattande arbeten förefaller därför ha utförts på lanterninen 1985, utan tillstånd från Riksantikvarieämbetet.

22 Baksidan av den inmurade gravstenen från 1700-talet (Slm D11-191).

Avvikelser från underlaget

Fasader

I arbetsbeskrivningen föreskrevs att fasaderna, undantaget sockeln och västportalen, skulle avfärgas med Gotlandskalk. Efter avslutad rengöring av fasaderna gjordes bedömningen att det på grund av äldre cementhaltiga putslagningar och färgskikt inte skulle gå att avfärga med Gotlandskalk. Efter samråd med inblandade parter användes istället våtblandad kalkfärg, fabrikat Combimix.

Tassarna/konsolerna vid tornets takfot satt överlag löst och riskerade att falla ned. Vid demontering visade det sig att de var monterade med ett styrfäst i väggen samt med bricka och gängad stång med mutter. Konsolerna återmonterades med försänkta skruvar och brickor. Hålet lagades med en trälagningssmassa, fabrikat Polysoft, som var övermålningsbar med linoljefärg.

23 Korset togs ned, målades och förgylldes i verkstad (Slm D11-192).

24 Fönstret på tornets östra fasad var tidigare vitmålat. Vid restaureringen målades det i samma kulör som övriga fönster (Slm D11-193).

Dörr- och fönstersnickerier

Arbetsbeskrivningen föreskrev en ockragul kulör, 1D-94 enligt RAÄ:s linoljefärgslikare. Efter önskemål från församlingen om att behålla befintlig bruna kulör ändrades kulören till brun utan att antikvarisk konsult gavs tillfälle att yttra sig.

Fönsterrenoveringen utfördes som en ren ommålning, vilket innebar att fönsterbågarna återmonterades lika tidigare utförande med krökt spik. Enligt underlaget skulle fönstren bland annat justeras.

Tegeltak

I början av projektet beslutades i samråd med inblandade parter att ersätta i underlaget föreskrivet taktegel från Falkenløwe, nr 222, med taktegel från Vittinge tegelbruk. Orsaken till bytet var främst ekonomiskt då föreskrivet tegel var ca 5 gånger dyrare än Vittingeteglet. Takteglet från Vittinge hade en något djupare kupning än de äldsta befintliga tegelpannorna på kyrkan som bättre motsvarades av det föreskrivna teglet. Tidigare kompletteringar hade dock utförts med tegel med snarlikt kupning som teglet från Vittinge, varför bytet inte bedömdes ha någon större inverkan på upplevelsen av kyrkans exteriör.

25 Sakristians takfall täcktes med befintligt tegel. Övriga takfall med nytt tegel från Vittinge tegelbruk (Slm D11-194).

Plåtarbeten

I samband med arbetena på tornlanterninen gjordes avvikelser avseende färgtyp. Tornets övre takfall visade sig vara täckt med fabrikslackerad, plastisolbelagd varmförzinkad stålplåt. Ommålningen skulle utföras enligt ett PM, daterat 2009-08-03. Entreprenören utförde grundmålning med föreskriven grundfärg, fabrikat Beckers Metallprimer, men som täckmålning användes en styrenakrylatfärg, fabrikat Beckers Plåttakfärg, i stället för föreskriven färg, fabrikat Isotrol Täckfärg.

På lanterninens nedre takfall utfördes målningsarbetet med fel grundfärg. Istället för föreskriven grundfärg användes samma grundfärg som för den plastisolbelagda plåten. Även på det nedre takfallet färdigströks takytan med Beckers Plåttakfärg.

Vid slutbesiktningen lämnades beslut om åtgärd, ommålning eller förlängd garanti, till 2-årsbesiktningen. Vid denna ska vidhåfningsprov utföras innan beslut tas.

INVÄNDIGA ÅTGÄRDER

Nytt lös och fast inredning

Förvaring i tornets bottenvåning

Dunkers kyrka har under en längre tid saknat utrym-
men för förvaring av skrymmande lösa inventarier, t ex
strålkastare, lösa stolar och gradängar. Inventarierna har
förvarats på olika platser i framför allt långhuset vilket
har inverkat negativt på upplevelsen av kyrkorummet.

För att komma tillrätta med detta problem har två plats-
byggda förvaringsutrymmen anordnats i vapenhuset i
tornets bottenvåning. Förrådsutrymmena är placerade
i vardera hörnet på den norra väggen. Väggarna mot
vapenhuset har utförts med samma spegelindelning som
pardörren mot långhuset. Väggarna har även målats i
samma ljusgrå kulör som pardörren.

Mellan förvaringsutrymmena har ett bord för kyrkans
gästbok placerats.

Under den aktuella perioden har även de nedersta
delarna av vapenhusets putsade väggar målats med en
plastbaserad vit färg, fabrikat okänt.

Textilskåp för liggande förvaring

Textilförvaringen i kyrkans sakristia saknade möjlighet
för liggande förvaring av bland annat mässhakar. Ett
nytt platsbyggt textilskåp för liggande förvaring har
därför anskaffats och placerats på orgelläktarens sida.
I samband med detta har ett enkelt förvaringsskåp i det
nordvästra hörnet av orgelläktaren rivits.

Förvaringsskåp på orgelläktaren

Ett befintligt mindre textilskåp har flyttats från sakristian
till orgelläktaren. Skåpet har placerats i det nordvästra
hörnet bredvid det nya textilskåpet för liggande förvaring.

På gradängerna utmed orgelläktarens södra sida har nya
förvaringsskåp placerats.

Ambo och notskåp i kyrkorummet

Kyrkorummet har försetts med en ambo och ett notskåp.
Båda är placerade öster om det norra bänkkvarteret.

26 Ett av två nya förvaringsskåp i vapenhuset i tornets
bottenvåning (Slm D11-195).

27 Det nya textilskåpet för liggande förvaring på
orgelläktaren, t v det mindre textilskåpet som
tidigare stod i sakristian (Slm D11-196).

28 Nytt notskåp i kyrkorummet (Slm D11-197).

29 *Sakristians el-central har byggts in ett väggfast skåp (Slm D11-198).*

Förändringar i sakristian

Förändringarna i sakristian har utförts för att göra rummet enklare att disponera. Åtgärderna har främst inneburit omflyttning och komplettering av befintliga inventarier.

På den västra väggen har den norra delen av ett väggfast textilskåp tagits bort. Ett av skåpets dörrblad har återanvänts till ett nyskapat utrymme på det väggfasta skåpets södra sida. Det nya utrymmet inrymmer bland annat den installerade mekaniska ventilationsanordningen.

Ett mindre textilskåp som var placerat på den östra väggen har flyttats till orgelläktaren, se ovan. Till höger om fönstret på den östra väggen har ett mindre förvaringsskåp placerats. Under fönstret har en skrivplats anordnats.

På den norra väggen har el-centralen mellan ingången och toalettutrymmet byggts in i ett väggfast skåp med dubbeldörrar.

I toaletten har ett skötbord monterats i anslutning till tvättstället.

I samband med förändringsarbetena har trägolvet slipats och oljats och väggarna har målats med vit silikatfärg.

30 *Sakristian från nordväst efter utförda åtgärder (Slm D11-199).*

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Markarbeten

De åtgärder som utfördes i samband med nedläggning av ny dränerings- och dagvattenledning bedöms inte ha haft en direkt inverkan på kyrkans kulturhistoriska värden. Under förutsättning att åtgärderna har avsedd effekt kommer åtgärderna dock öka förutsättningarna för ett bättre inomhusklimat i kyrkan, vilket är viktigt för bland annat inventarier med höga kulturhistoriska värden.

Utvändig restaurering

Sammantaget har utförda åtgärder utförts med stor hänsyn till kyrkans kulturhistoriska värden. Restaureringsarbetet har utförts i huvudsak i enlighet med förfrågningsunderlaget. Avvikelser från underlaget har med få undantag tagits upp med och godkänts av antikvarisk konsult före arbetets utförande.

Till undantagen hör bytet av föreslagen kulör på bland annat fönster- och dörrsnickerier. I enlighet med församlingens önskemål behölls befintlig färgsättning i stället för den i beslutsunderlaget föreslagna färgsättningen utan kontakt med antikvarisk konsult. Den föreslagna kulören hade sannolikt ytterligare förhöjt upplevelsen av kyrkobyggnaden, men ett bibehållande av befintlig kulör kan ändå accepteras ur ett antikvariskt perspektiv.

Den nya färgsättningen av tornets lanternin har förstärkt upplevelsen av lanterninens arkitektoniska uppbyggnad. Härigenom har upplevelsen av exteriörens strama empirestil förstärkts.

Invändiga åtgärder

Huvuddelen av åtgärderna har utförts utan antikvarisk medverkan. Åtgärderna har dock inneburit att kyrkorummet upplevs som mindre belamrat och att fokus idag ligger på själva kyrkorummet snarare än på alla lösa inventarier.

31 Dunkers kyrkas torn från nordost (Slm D11-200).

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

- Bergman, M. 1984. *Dunkers kyrka*. Sörmländska kyrkor
15. 3 uppl. Nyköping.
Schnell, I. 1962. *Dunkers kyrka*. Sörmländska kyrkor
15. 2 uppl. Nyköping.
Westlund, P-O. 1943. *Dunkers kyrka*. Sörmländska
kyrkor 15. 1 uppl. Nyköping.

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm
Sörmlands museums arkiv, Nyköping

32 Långhusets södra fasad (Slm D11-201).

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Fastighetsuppgifter

Objekt: Dunkers kyrka
Kommun: Flens kn
Fastighetsbeteckning: Dunkers kyrka 1:1
Socken: Dunker
Län: Södermanland
Stift: Strängnäs

Författningsskydd

Lag (1998:950) om Kulturminnen m m

Kyrkor uppförda före utgången av år 1939 skyddas enligt 4 kap. 3 § Lag (1998:950) om kulturminnen mm (KML). Enligt denna lag ska alla kyrkobyggnader och kyrkotomter som tillhör Svenska kyrkan samt alla begravningsplatser vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. För byggnader och anläggningar som tillkommit före 1940 gäller att de inte på något väsentligt sätt får ändras utan Länsstyrelsens tillstånd. Detta tillståndskrav gäller också för vissa, särskilt utvalda byggnader och anläggningar som är yngre och som har höga kulturhistoriska värden. Kyrkliga inventarier av kulturhistoriskt värde ska förvaras och vårdas väl. Varje församling ska föra en förteckning över sådana inventarier.

Projektrelaterad information

Fastighetsägare: Dunker och Lilla Malma församling, Tingsgatan 1, 640 32 Malmköping
Beställare: Dunker och Lilla Malma församling, Tingsgatan 1, 640 32 Malmköping
Projektsamordnare: Bengt Eriksson, Dunker och Lilla Malma församling
Byggnadsentreprenör: Eskilstuna Fasad & Kakel AB, Pressargatan 12, 632 29 Eskilstuna
Underentreprenör, målning: Lönnbergs måleri AB, Mått Johanssons Väg 30, 633 46 Eskilstuna
Underentreprenör, plåt: Husby Takplåtslageri & Ventilation AB, Mått Johanssons väg 30, 633 46 Eskilstuna
Underentreprenör, tak: FD Bygg AB, Kolstahattsvägen 17, 635 09 Eskilstuna
Underentreprenör, el: Eskilstuna Elektriska AB, Fabriksgatan 7, 633 46 Eskilstuna
Entreprenör, snickeri och förgyllning: Peba Möbelrenovering, Landsvägsgatan 1, 64032 Malmköping
Entreprenör, mark: LC:s Mark AB i Malmköping, Box 30, 642 06 Malmköping
Antikvarisk medverkan: Sörmlands museum, Box 314, 611 26 Nyköping

Underlag

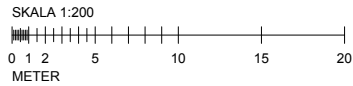
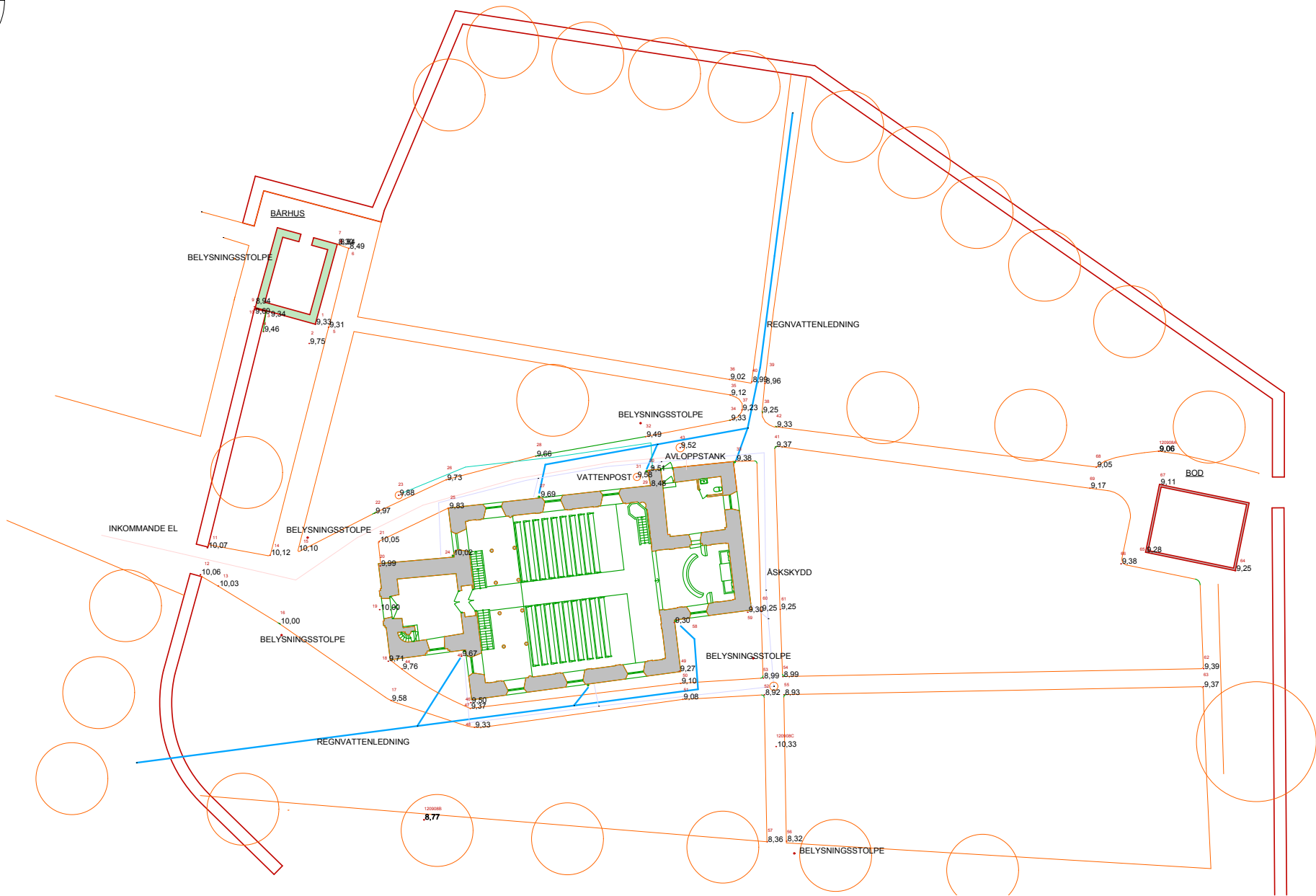
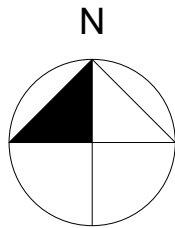
Markarbeten. Teknisk beskrivning, daterad 2008-10-20. Norman Arkitektkontor AB.
Utvändig restaurering. Teknisk beskrivning HUS, daterad 2009-04-06. Norman Arkitektkontor AB.

Övriga uppgifter

Länsstyrelsens i Södermanlands län beslut: 2005-09-09 (dnr 433-11618-2004), 2005-10-18 (dnr 433-7448-2004), 2007-06-11 (dnr 433-11065-2005), 2008-11-17 (dnr 433-3502-2008), 2008-11-25 (dnr 433-11773-2007) samt 2009-06-19 (dnr 433-5638-2009)
Sörmlands museum: dnr KN-KUS05-084 & KN-KUS08-094

Dokumentationsmaterial

Dokumentationsmaterial i form av arbetsmaterial och fotografier förvaras i Sörmlands museums arkiv, Nyköping.

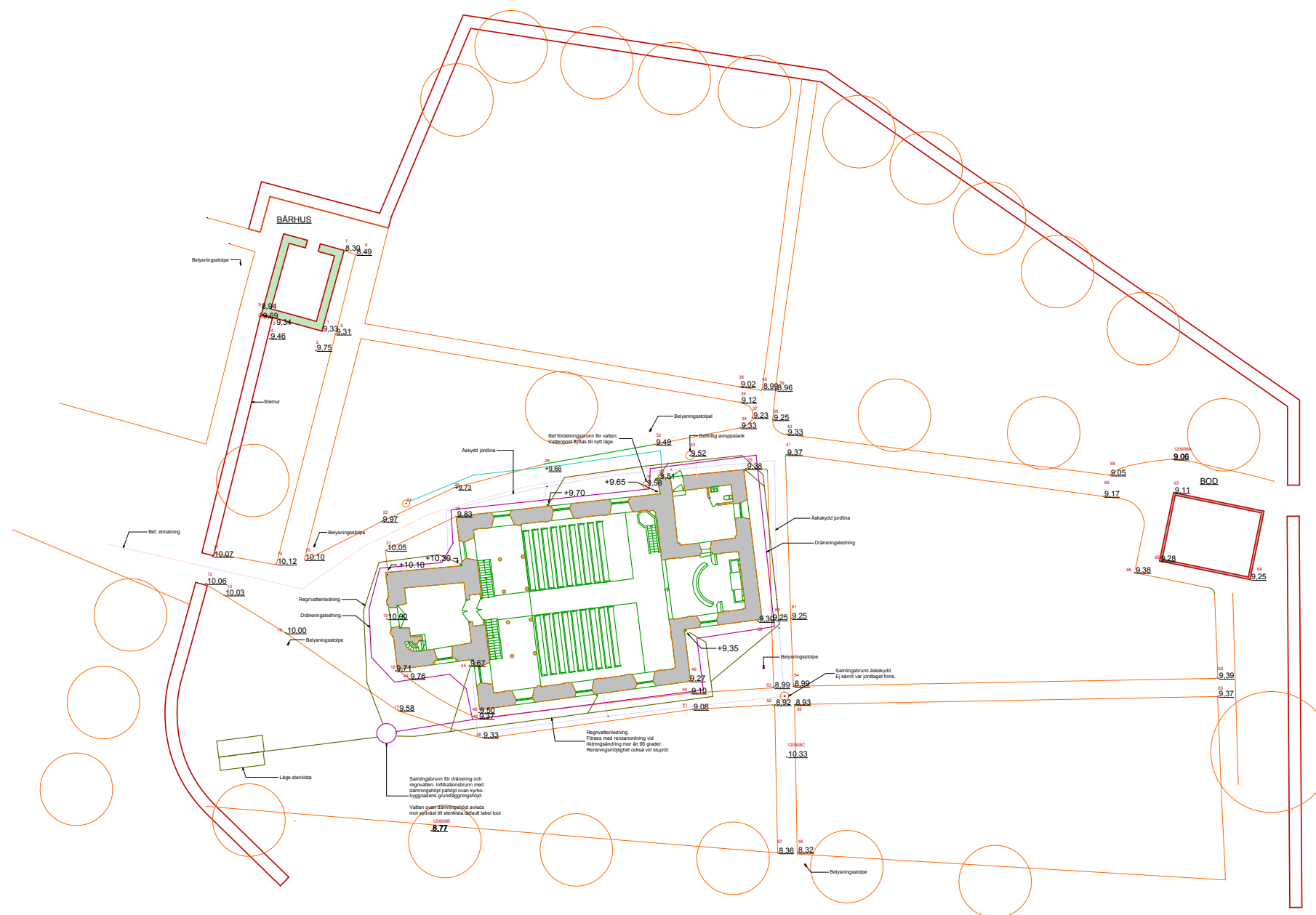
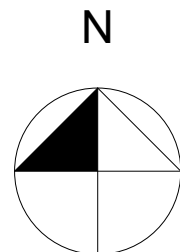
FÖRKLARINGAR

Angivna markhöjder är avvägda 2008-09-12. De är angivna utgående från markhöjd vid tröskel till västra tornentrén. Den höjden är satt till +10,00. Hushörn är inmätta medan andra begränsningar på kyrkogården mot norr, öster och söder är ungefärliga.

Angivna befintliga ledningar utgår från ritning tillhandahållen av församlingen och anger ungefärliga lägen.

Förhandskopia
2008-10-14/BN

BET	ANT	ÄNDRING AVSER	DATUM	SIGN
Förhandskopia				
DUNKERS KYRKA				
Norman arkitektkontor ab				
A Boc 135 / 64045 Kvicksund / 070-6569305 / bjorn@normanark.se				
UPPDRAG NR	81	RITAD AV	BN	HANDLÄGGARE
DATUM		ANSVARIG	Björn Norman	
BEFINTLIG MARK PLAN				
SKALA	1:200	NUMMER	A310:101	BET

Angivna markhöjder är avvägda 2008-09-12. De är angivna utgående från markhöjd vid tröskel till västra torrentrén. Den höjden är satt till +10,00. Hushörn är inmätta medan andra begränsningar på kyrkogården mot norr, öster och söder är ungefärliga.

Angivna befintliga ledningar utgår från ritning
tillhandahållen av församlingen och anger ungefärliga
lägen.

+ 00,00	Ny markhöjd
+ <u>00,00</u>	Bef. markhöjd som behålles
+(00,00)	Bef markhöjd som utgår

Förhandskopia
2008-10-14/BN

BET	ANT	ÄNDRING AVISER	DATUM	BET
Förhandskopia				
DUNKERS KYRKA				
Norman arkitektkontor ab				
A	Boc 135 / 64045 Kvicksund / 070-6569305 / bjorn@normanark.se			
UPDRAG NR	RITAD AV		HANDLAGGARE	
81	BN		BN	
DATUM	ANSVARIG			
Björn Norman				
ÅTGÄRD MARK				
PLÅN				
SKALA	NUMMER			BET
1:200	A310:102			